

LIETUVIŲ TAUTINIO / ETNINIO TAPATUMO APRAIŠKOS NEOPAGONIŲ IR SKUSTAGALVIŲ SUBKULTŪROSE

Rita Radžvilienė

Šiaulių universitetas, Humanitarinis fakultetas

Įvadas

Subkultūra – tai grupė individų, turinčių savitą stilių, aprangą, kalbos manieras (slengą), ideologiją bei savitą subkultūrinį identitetą, kurie formuojasi malonumo pagrindu. Kultūrologas J. Fornas (1995, 70) pirmasis panaudojo *subkultūros* sąvoką, kurią apibūdina kaip „individų grupę, pasižyminčią specifiniu gyvenimo būdu, sava vertybių sistema, stiliumi ar simboliais“. E. Ramanauskaitė-Kiškyne (1999, 229) subkultūrą apibūdina kaip kultūros kūrėjų grupės išskirtinumą (pasaulėžiūros, vertybių, gyvenimo stiliaus individualumą).

Kiekvienas individas arba subkultūra kuria savo tapatumą savarankiškai, sąmoningai pasirinkdami vertybes, kurios svarbios formuojant gyvenimo tikslus ir prioritetus. Etninis, arba tautinis, tapatumas susijęs su teritorija, kurioje asmuo gimsta. Teritorinis tapatumas yra svarbus kiekvieno individo asmeniui tapatumui kurti. Tautinis tapatumas yra kolektyvinis, jis būdingas grupei žmonių, gyvenančių toje pačioje teritorijoje, ir yra svarbus kiekvieno individo savęs suvokimui priskiriant save prie tam tikros teritorijos.

XX a. pabaigoje tautinis tapatumas pradeda suvokti ne kaip duotybę, o kaip pasirinkimo galimybę. Kurdamas asmeninį tapatumą kiekvienas individas gali naudoti įvairius kultūrinius, socialinius, politinius, teritorinius išteklius. Globalizacijos sąlygomis atsiranda galimybių kurti savitą tapatumą, remiantis ne tik valstybėje egzistuojančių reiškinų ideologijomis, bet ir įvairiais globaliais reiškiniais: „tautiniams sociumams atveriant transnacionalinių sąveikų erdves jau ne valstybių nacionalinė-ideologinė ir politinė-mitologinė saviteiga, o atvirai „be sienų“ bendraujančių socialinių grupių, konfesijų, individų interesai, lūkesčiai ir orientacijos kuria vis tankesnę tarptautinių sąveikų tinklą“ (Šerpetis, 2009, 40).

XX a. devintajame dešimtmetyje jaunimo subkultūriniai judėjimai išplinta buvusiam socialistiniame lageryje. Spartų jų plitimą lemia įvairūs globalūs procesai (globali rinka, internetas, žiniasklaida ir t. t.).

Daugelis jaunimo subkultūrų atsiranda kaip globalizacijos pasekmė, tačiau kai kurios jų perima etninio, arba tautinio, tapatumo vertybes siekda-

mos jį saugoti ir puoselėti. Lietuvoje yra dvi tokios subkultūros – tai skinheadų (skustagalvių) ir neopagonių. Kiekviena jų iš etninio tapatumo perima ir puoselėja skirtingas vertybes, tačiau tai jos daro originaliai, siekdamas parodyti visuomenei, kad jiems svarbi istorija, tauta, valstybė ir jos vertybės, kurias jie stengiasi išaukštinti ir atkreipti visuomenės dėmesį į lietuvių etninio identiteto problemas globaliame amžiuje.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti lietuvių tautinio tapatumo apraiškas kuriant skustagalvių ir neopagonių subkultūrų ideologiją.

Uždaviniai:

1. Atskleisti etninio / tautinio tapatumo teorines prielaidas.
2. Aptarti neopagonių ir skustagalvių pagrindinius subkultūrinio tapatumo bruožus.
3. Ištirti, kaip neopagonių ir skinheadų subkultūrose reiškiasi tautinis identitetas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, siekiant išsiaiškinti etninio / tautinio tapatumo teorines prielaidas; lyginamoji analizė bei interpretacijos skustagalvių ir neopagonių subkultūrose ieškant etninio / tautinio tapatumo apraiškų; kokybiniai tyrimo metodai: stebėjimas, interviu, etnografinis tyrimas, lyginimas, analizė.

Tyrimo rezultatai

Etninio / tautinio tapatumo teoriniai aspektai

Aiškinant teritorinį tapatumą svarbu ištirti, kaip pasireiškia etnis, arba tautinis, identitetas, kaip moksliniame diskurse traktuojamos tauta (nacija) ir valstybė. Nacijos kilmės aiškinimo teorijų yra labai daug, tačiau dažnai jos jungiamos į tris atskirus nacijos kilmės aiškinimo teorijų blokus: primordialistai, perenialistai, modernistai.

Primordializmo ir perenializmo atstovai pažymi, kad tauta yra prigimtinis, o valstybė – dirbtinis darinys, leidžiantis tautai išlikti pasikeitusiame pasaulyje. Pavyzdžiui, J. Girnius (1995, 14–15) teigia, kad tauta yra prigimtinė, arba savaiminė, bendruomenė, o valstybė yra tam tikra prasme organizacija. Pasak autoriaus, tauta – prigimties, valstybė – sutarties dalykas. R. Grigas (2001, 38, 45) pažymi, kad nacija – tai savotiškas hibridinis darinys, kuris susi-

deda iš tautiškumo ir pilietiškumo komponentų, o tauta yra istoriškai susiformavusi, natūrali žmonių bendruomeninio sugyvenimo, kultūros kūrimo ir jos „vartojimo“ forma, tiksliau – autentiškumu išsiskirianti tų formų visuma. Nors tauta yra prigimtinė, tačiau ji priversta kurti valstybę, kuri suvokiama kaip tam tikras tautos apsaugos mechanizmas, jis legitimuoja tautą pasaulio politinėje arenoje.

Modernistai, priešingai primordialistams ir perenialistams, teigia, kad tautos susiformuoja ne natūraliai, o dirbtinai, nes tam didelę įtaką turi valstybė, kuri atlieka svarbią kontrolės ir tautos suvienodinimo funkcijas. Pavyzdžiui, E. Gellner (1996) teigia, kad nacijos – tai masinės standartizuotos kultūrinės ir lingvistinės bendruomenės, atsiradusios industrinėje visuomenėje. A. Giddens (1990) naciją apibrėžia, kaip kolektyvą, egzistuojantį aiškiai apibrėžtoje teritorijoje, kurį administruoja ir kontroliuoja vieningas valstybės aparatas. E. Hobsbawm teigia, kad nacijos buvo išrastos, t. y. specialiai suformuotos, tam didelės įtakos turėjo valstybinis aparatas: „valstybė buvo ta mašina, kuria reikėjo būtinai manipuliuoti, kad „tautybė“ būtų transformuota į naciją“ (1990, 96). B. Anderson (1999) pažymi, kad nacija iš pradžių buvo tik įsivaizduojama bendruomenė, kuriai susiformuoti didelės įtakos turėjo trys veiksniai: kapitalizmas, spauda, lingvistinė žmonijos įvairovė. Pasak jo, nacija – tai įsivaizduojama politinė bendruomenė. „Įsivaizduojama“ todėl, kad buvo dirbtinai suformuota remiantis žemėlapiais, o tam didelę įtaką turėjo kapitalizmas ir spaudos technologijų išplitimas. Tai sudarė prielaidas kurtis naujam „įsivaizduojamos bendruomenės“ dariniui – nacijai, kurios ideologija paremta tautiškumu, priklausymu tam tikrai teritorijai turint unikalią istoriją, kalbą. Visi autoriai pažymi, kad nacija yra nenatūraliai susiformavęs darinys, ji buvo sudaryta dirbtinai, tačiau valstybės formavimas, nors ir dirbtinis, buvo būtinas, kad tauta, o kartu ir jos kultūra galėtų išlikti.

Visos trys teorijos skirtingai aiškina tautos atsiradimo priežastis. Pirmosios dvi teigia, kad tauta, o kartu ir valstybė atsiranda natūraliai iš etninių grupių, tuo tarpu modernistai pažymi, kad tauta yra modernus reiškiny, suformuotas dirbtinai. Galima teigti, kad skirtingos nacijos kilmės aiškinimo teorijos leidžia kalbėti apie dviejų tipų tapatumus, kurie egzistuoja valstybėje, t. y. etninį ir tautinį (nacionalinį). Pirmasis daugiau susijęs su archajiškais tautos idėjomis, t. y. bendra kilme, kalba, istorija, kultūra. Antrasis, nacionalinis tapatumas, susijęs su modernios nacionalinės valstybės samprata, kur viską (net ir kultūrą, kalbą) kontroliuoja valstybės valdantysis aparatas. Abu šie tapatumai egzistuoja toje pačioje teritorijoje, t. y. valstybėje, ir papildo vienas kitą. Nacionaliniam tapatumui būdingas individo savęs

priskyrimas prie politiškai ir teisiškai apibrėžtos teritorijos, t. y. valstybės, kuri iš kitų valstybių išsiskiria savita kultūra, tautiniais simboliais.

Teritorinis tapatumas yra svarbus ir šiandien. Kiekvienas individas priskiria save prie tam tikros teritorijos, pavyzdžiui, valstybės, etninio regiono ar Europos Sąjungos. Tyrinėjamos subkultūros yra svarbios tuo, kad savo subkultūrą kuria teritorinio tapatumo pagrindu, todėl svarbu iširti, kokie teritorinio tapatumo elementai yra integruojami į neopagonių ir skustagalvių subkultūrą.

Skustagalvių subkultūra ir tautinis tapatumas

Kiekvienoje subkultūroje pagrindinės subkultūrinės vertybės atsiskleidžia per aprangą, stilių, muziką, pasaulėžiūrą, simboliką.

Aprangos stilius skirtingų šalių skustagalvių yra vienodas (aptemti džinsai, kerziniai batai, petnešos ir t. t.), tačiau šios subkultūros atstovai į aprangą integruoja nacionalinę simboliką, norėdami parodyti priklausymą tam tikrai teritorijai. Lietuvos skustagalvius galima atskirti iš trispalvės, Gedimino stulpų, Vyčio antsiuvų ant kairiosios stuokės ar marškinėlių rankovės. Nacionalinės simbolikos naudojimas simbolizuoja tam tikrą prierašumą tam tikrai valstybei, taip pat tokiu būdu išreiškiamas patriotiškumas, kuris yra neatsiejamas nuo šiuos subkultūros pasaulėžiūros.

Muzika. Skustagalviai klausosi *Oi!* stiliaus muziką. Viena populiariausių šiuo stiliumi grojančių grupių yra *Diktatūra*, kurios repertuare galima atrasti labai daug tautinės tematikos dainų. Grupė yra išleidusi nemažai albumų (*Lietuvai, Baltai, Neliksim užmiršti, Mūsų – Jūsų, Žemė* ir t. t.), kurie dedukuojami Tėvynei. Pažymėtina, kad dominuoja dainos, susijusios su Lietuvos praeitimi, dabartimi, pavyzdžiui: *Laisvė, Vienybė, Karvedžiai, Kunigaikščiai, Daina apie Tėvynę, Mirę kariai, Tautai, Europa, Vilnius, Svetimas, Šis kraštas, Čia Lietuva, Vėliava, kilk.* Daugelis dainų yra patriotinio turinio, be to, šios grupės sukurtuose muzikiniuose klipuose dominuoja Lietuvos vėliava, praeities vaizdai, nuotraukos iš skustagalvių eitynių. Kiekvienais metais (jau tapo tradicija) po Kovo 11 dienos eitynių dalyvaujama koncerte Tėvynei, kur pagrindinė grupė yra *Diktatūra*.

Pasaulėžiūra. Šios subkultūros ideologija paremta nacionalistinėmis idėjomis, kurios iškelia baltąją rasę ir savo tautą. Pagrindiniai šūkių: „Kova už švarią tautą, už savo neužterštą kultūrą“, „Lietuva – lietuviams“. Jiems svarbu ginti savo Tėvynę nuo kitataučių, kurie įvardijami kaip grėsmė Lietuvos kultūrai. Visi skustagalviai skeptiškai vertina Lietuvos išitraukimą į Europos Sąjungą, nes buvimas bet kokioje sąjungoje mažina Lietuvos autonomiškumą sprendžiant įvairias valstybines problemas:

Skustagalviai – nacionalistai, tai jie yra būtent ta visuomenės grupė, kuri šiuo metu nepatenkinta Sajungos globalizacija, jos vykdoma imigrantų iš 3-ųjų šalių politika, padėtimi visuomenėje ir tikrai pernelyg didele tautinių ir seksualinių mažumų laisve – baltųjų rasė, kuri tiesiogine prasme miršta, turi užgniaužti tokius dalykus ir spjaut į humanizmą (skustagalvis Vitalijus).

Esminiai šios subkultūros ideologijos bruožai yra savo tautos garbinimas, lietuvių tautinio identiteto ir tautos grynumo išsaugojimas, patriotizmas, neapykanta kitataučiams ir agresyvumas. Šie bruožai būdingi įvairių šalių skustagalviams. Daugelis jų dažnai savo teiginius argumentuoja, remdamiesi LR Konstitucija, tai rodo, kad „tikras“ šalies patriotas turi išmanyti tos šalies, kurioje gyvena, įstatymus. Skustagalviai turi aiškiai apibrėžtą pasaulėžiūrą, kuri ugdoma skaitant knygas apie savo šalį, istoriją, nacionalizmą. Jiems svarbu išmanyti savo tautos istoriją, domėtis aktualiais politiniais įvykiais ir turėti savo nuomonę apie įvairius politinius dalykus, susijusius su savo tauta.

Skustagalvių veikla. Skustagalvių subkultūros praktinį gyvenimą galima skirstyti į du etapus: iki 2008 m., kai buvo pagrindžio subkultūra, ir po 2008 m., kai dėl žiniasklaidos sukurto neigiamo subkultūros, kaip rasinės nesantaikos kurstytojų, įvaizdžio atstovai aktyviai jungiasi prie įvairių patriotinio jaunimo organizacijų. Populiariausios organizacijos, kurios save apibūdina kaip tautinio jaunimo organizacijos, pvz., Lietuvių Tautinio Jaunimo Sąjungą (LTJS), Lietuvos Tautinis centras (LTC), Tauta ir Tėvynė, Lietuvos sąjunga, „Žali velniai“. Skustagalvių aktyviai lankomos internetinės svetainės: www.patriotai.lt, www.lietuviais.lt, www.skinheadai.forums1.net, www.vienybeskeliu.lt, www.ltjs.lt, <http://www.lndp.lt/diskusijos/>, <http://www.nfietuva.org>, <http://zaliveiniai.puslapiai.lt>, <http://macabre.byethost13.com>, www.tautairtevyne.lt, <http://www.diktatura.com>. Pažymėtina, kad visos šios organizacijos bei internetinės svetainės tarpusavyje bendradarbiauja. Jos yra patrauklios skustagalviams, kadangi propaguoja tas pačias vertybes, t. y. jiems visiems svarbi Lietuva, tautinės savimonės ugdymas, pasipriešinimas globaliems procesams, kurie kelia grėsmę nacionalinei, arba tautinei, valstybei. Būtent todėl visuose renginiuose, šventėse, prie kurių organizavimo prisideda šios organizacijos, daugiausia skustagalvių. Be to, šios subkultūros atstovai aktyviai dalyvauja virtualioje erdvėje, kur drąsiai išsako savo nuomonę įvairiais klausimais, susijusiais su lietuvių puoselėjimu, įvardija problemas, kurios, pasak jų, šiuo metu kelia didžiausią grėsmę Lietuvai. Tai globalizacija, migracija, homoseksualai, kitų valstybių kišimasis į Lietuvos valstybinius reikalus.

Simbolika. Be svastikos, tatuiruočių, kiekvienos šalies skustagalvių aprangos detalė yra tautos vėliava. Lietuvos skustagalviai tautinei priklausomybei sustiprinti naudoja Lietuvos nacionalines vėliavas: vieną istorinę – Lietuvos herbą su baltu raiteliu raudoname lauke su mėlynu skydu, kuriame vaizduojamas dvigubas auksinis kryžius. Kitą – nacionalinę Lietuvos vėliavą (trispalvę). Visose šventėse, eisenose, kuriose dalyvauja tautinis jaunimas bei skustagalviai, nešama LTJS, LTC vėliavos, plakatai „Didžiuojuosi, jog esu lietuvis“, „Už blaivybę“, kurie turi savitą simbolinę reikšmę. Svarbu pažymėti, kad plakatuose žymūs Lietuvos žmonės – M. Valančius, J. Basanavičius, V. Kudirka, Maironis, A. Smetona. Patriotinis jaunimas, o kartu ir skustagalviai nori parodyti šių veikėjų pradėtų darbų tąsą, t. y. siekia išsaugoti Lietuvą nuo įvairių veiksmų, kurie valstybei sukeltų grėsmę.

Neopagonių subkultūra ir etnis tapatumas

Neopagonių judėjimą galima priskirti prie subkultūrų, kadangi jam priklauso grupė žmonių, išsiskiriančių savitu stiliumi, gyvenimo būdu, savita pasaulėžiūra (Ramanauskaitė, 1999 a, Delis, 2006). Patys neopagonys siekia save priskirti prie religinių bendruomenių, pavyzdžiui, 1998 m. Lietuvos neopagonių iniciatyva Vilniuje vyko „Pasaulinis etninių religijų kongresas“, kuriame buvo pasirašyta deklaracija, ja siekta neopagonybės kaip religijos pripažinimo. Tačiau šis prašymas buvo atmestas, nes nėra likusių istorinių faktų, įrodančių, kad pagonybė buvo religija.

Neopagonių *aprangos stilius* kuriamas remiantis ikikrikščioniškąja tradicija. R. Delis pažymi, kad „neopagonys pabrėžia rūbų, daiktų, išvaizdos „autentiškumą“, kuris dažniausiai siejamas su archajiškumu. Visa tai laikoma esant tuo „autentiškiau“, kuo labiau nutolę laike, ir ypač „tikra“ tai, kas buvo Lietuvoje iki krikščionybės priėmimo“ (Delis, 2006, 197). Per aprangą bandoma atkurti pagoniškas tradicijas. Kuo autentiškesnė apranga, tuo geriau, ypač vertinamas linas. Neopagonių aprangoje dominuoja lininio audeklo drabužiai, lininės kepuraitės, lininės juostos, juosiamos vyrams per liemenį, ilgi odiniai aulai, žalvariniai papuošalai. Autentiškumas susijęs ne tik su lininiais, bet ir su kitais drabužiais, kurie yra austi, nerti arba megzti įvairiais raštais. Jie taip pat atspindi lietuvių etninės kultūros autentiškumą, nes mezgimas arba nėrimas buvo vienas svarbių moters užsiėmimų. Daugelis šios subkultūros atstovų nešioja žalvarinius papuošalus, t. y. žiedus, sages, apyrankes, auskarus, kaklo papuošalus, kurie skiriasi nuo šiuolaikinių modernių papuošalų, nes atkuriami pagal iki krikščionybės įvedimo Lietuvoje dominavusių papuošalų pavyzdžius.

Muzika. Svarbų vaidmenį, keičiant pagoniškas tradicijas, turi lietuvių liaudies dainos, kurios ne tik dainuojamos, bet taip pat turi didelę įtaką subkultūros pasaulėžiūrai. Pažymėtina, kad muzika atliekama šiuolaikiškai, ne taip, kaip tai darė protėviai, todėl autentiškumas išnyksta jas perdainuojant.

Pasaulėžiūra. Neopagonys savo subkultūrinį tapatumą kuria remdamiesi etniniu tapatumu, t. y. tradicijomis, folkloru, kultūra, istorija. Vienas pagrindinių neopagoniškų subkultūrų tikslų yra savo gyvenimo būdu propaguoti baltų tradicijas. Tautinis tapatumas šioje subkultūroje susijęs su etnokultūra, nes visa jų veikla orientuota į etninių Lietuvos vertybių atkūrimą ir puoselėjimą. Ši subkultūra atsirado kaip priešprieša Sovietų Sąjungai, tačiau dabar galima teigti, kad jie priešinasi ne tik iš Vakarų atėjusioms tradicijoms, bet taip pat pasisako prieš Europos Sąjungą, kuri spartina globalizacijos procesus.

Neopagonių veikla. Neopagonys organizuoja tradicines kalendorines lietuvių šventes, kurių eiga, apeigos yra atkuriamos pagal senovinius baltų papročius. Švenčių metu meldžiamasi baltų dievams, jiems aukojama, dainuojamos dainos. Tautinės tapatybės stiprinimas yra vienas deklaruojamų šios subkultūros tikslų, o savo veikla jie stengiasi atgauti senąsias baltų tradicijas, kurios buvo svarbios mūsų protėviams, šimtmečius kovojusiems dėl savo tautos. Žiniasklaidoje neopagonys pristatomi teigiamai, todėl ir visuomenė juos priima. Jie dalyvauja nacionalinėje Lietuvos *Dainų šventėje*, su Lietuvos valstybingumu susijusiose šventėse (Mindaugo karūnavimo diena), tradicinėse Lietuvos šventėse (lygiadienių minėjimas) ir pan.

Simbolika. Pasisavinami pagoniški simbolinė reikšmę turintys daiktai: aukuras, krivio lazda, gėlės, akmenys. Per šventes dažnai naudojamos šios vėliavos: Lietuvos nacionalinė vėliava, etninių regionų vėliavos, LTJS vėliava, neopagoniškų ansamblių vėliavos.

Etninio / tautinio tapatumo elementų palyginimas skustagalvių ir neopagonių subkultūrose

Lietuvos skustagalviai ir neopagonys kurdami savo subkultūrinį tapatumą naudoja lietuvių etninio / tautinio tapatumo elementus. Nors abi subkultūros pabrėžia teritorinio tapatumo svarbą, tačiau formuodama savitą tapatumą kiekviena subkultūra naudoja skirtingas tapatumo sampratas. Skustagalviai subkultūrinį tapatumą kuria remdamiesi nacionaliniu (tautiniu) tapatumu, kuris yra susijęs su moderniąja valstybe. Tuo tarpu neopagonys kurdami subkultūrinį tapatumą naudoja etninį tapatumą, kuris yra susijęs su senosiomis lietuvių kultūros tradicijomis, papročiais, istorija, kalba. Šios subkultūros remiasi skirtingomis

teritorinio tapatumo sampratomis, todėl jos skiriasi.

Neopagonys ir skustagalviai kurdami subkultūrinį tapatumą naudoja etninio / tautinio tapatumo elementus, kuriuos integruoja į aprangą, muziką bei pasaulėžiūrą. Neopagonių aprangos stilius susijęs su ikirikščioniškoje Lietuvoje dominavusia apranga, kuri buvo siuvama iš tradicinių lietuvių kultūrai medžiagų (lino, vilnos ir kt.). Neopagonys savo aprangos stiliumi siekia atkurti pagoniškoje kultūroje dominavusį aprangos stilių, kurį jie sieja su autentiškumu, t. y. kuo senesnis aprangos stilius, tuo autentiškesnė apranga. Tuo tarpu skustagalvių aprangos stilius visose šalyse dominuoja tas pats: aptemptos kelnės, striukės (*bombordinkės*), kerziniai batai ir kt. Tačiau kiekvienos šalies skustagalviai, siekdami parodyti priklausymą tam tikrai valstybei, į aprangą integruoja nacionalinius simbolius, kurie svarbūs jų subkultūrai. Taigi neopagonys aprangos stilių formuoja, remdamiesi lietuvių kultūriniu paveldu, t. y. etniniu tapatumu, tuo tarpu skustagalviai į aprangą įtraukia tautinio tapatumo elementus. Pažymėtina, kad aprangos stilius priklauso nuo tų etninio / tautinio tapatumo vertybių, kurios yra puoselėjamos subkultūroje.

Abiejų subkultūrų etninio / tautinio tapatumo apraiškos atsiskleidžia muzikoje. Skustagalvių muzikoje daug tautinės tematikos dainų. Dainos išaukština Lietuvos istoriją, kultūrą, jos ugdo meilę Tėvynei, kuri skustagalviams yra labai svarbi, nes „tikras skinas yra patriotas“, mylintis ir gerbiantis savo tautą. Neopagonys dainuoja lietuvių liaudies dainas, kurios susijusios su Lietuvos paveldu.

P. Smith nurodo du tautos modelius: pilietinį-teritorinį ir etninį-genealoginį. Skustagalviai remiasi pirmuoju tautos modeliu, pagal kurį tautą suvokia kaip istorinę teritoriją, teisinę-politinę bendruomenę, teisinę-politinę lygybę ir bendrą pilietinę kultūrą bei ideologiją. Skustagalviai tautą suvokia kaip istorinę teritoriją. Tai atsiskleidžia per tautinių simbolių naudojimą aprangoje, jų pasisakymus apie valstybę. Tauta, pasak skustagalvių, turi būti sudaryta iš vienos etninės bendrijos, čia nėra vietos kitataučiams. Jie siekia teisinės-pilietinės lygybės. LTC įsteigimas ir LTJS aktyvo pasikeitimas rodo, kad skustagalviai siekia atsikratyti „rasinės nesantaikos“, „neapykantos kurstytojų“ etikečių ir bando veikti legaliai kaip nevyriausybinių organizacijų atstovai. Valstybinių švenčių minėjimas, mitingai, reiškiami nuomonė dėl valstybėje susidariusių problemų, straipsnių ir peticijų rašymas, pasipriešinimas stojimui į Europos Sąjungą atskleidžia, kad skustagalviams svarbu išsaugoti bendrą pilietinę kultūrą ir ideologiją.

Neopagonys tautą suvokia kaip baltiškų tautų etninę bendruomenę. Toks požiūris į tautą atsiskleidė neopagonių organizuojamoje Kalnų sąsaugoje, kuri

buvo skirta baltų vienybės dienai paminėti. Baltais įvardijami lietuviai, latviai, prūsai. Neopagonių tautos suvokimui tinka antrasis P. Smith etninės tautos modelis, kuriam būdingi bendri kilmės ryšiai, liaudies mobilizacija, gimtoji kalba, papročiai ir tradicijos. Neopagonims tautą sudaro skirtingos baltų kultūros etninės bendruomenės, kurias vienija kilmės ryšiai, kalba, papročiai, tradicijos. Jiems tauta nėra tik Lietuva, nes į jų tautos suvokimą įeina ir lietuviai, ir prūsai, ir latviai, ir kt.

Nors abi šios subkultūros subkultūriniam tapatumui kurti naudoja etninio / tautinio tapatumo elementus, tačiau jų tautos suvokimas skiriasi, nes jie naudoja skirtingus tautos suvokimo modelius. Neopagonys remiasi etninės tautos suvokimo modeliu, kuris dominavo iki krikščionybės įvedimo. Tuo tarpu skustagalvių tautos suvokimas susijęs su modernios valstybės samprata, atsiradusia XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje. Remiantis ja tauta / nacija suvokiama kaip viena etninė bendrija ir jos interesų gynimas. Nors šių subkultūrų požiūris į tautą skiriasi, tačiau jos tarpusavyje bendradarbiauja, t. y. skustagalviai lankosi neopagonių šventėse, kai kurie net atsisako krikščionybės ir siekia būti išsventinti į pagonis. Šis bendradarbiavimas susijęs su bendrais interesais. Skustagalviams patrauklūs neopagonys dėl to, kad siekia gaivinti protėvių tradicijas, o protėviai skustagalviams yra svarbūs tuo, kad ilgus šimtmečius kovojo dėl tautos, kurią mes turim šiandien. Tauta ir jos garbinimas, patriotiškumas – tai pagrindiniai dalykai, kurie vienija šias dvi subkultūras.

Išvados

1. Subkultūros yra globalus reiškinys, nes skirtingose teritorijose vadovaujasi tomis pačiomis pamatinėmis vertybėmis, tačiau galima nurodyti dvi subkultūras, kurios savo subkultūrinį kapitalą formuoja remdamosi valstybės tautiniu / nacionaliniu tapatumu.
2. Kiekvienoje valstybėje egzistuoja kelių tipų tapatumai – etninis ir tautinis (nacionalinis). Pirmasis daugiau susijęs su archajiškais tautos idėjomis, t. y. bendra kilme, kalba, istorija, kultūra. Antrasis, nacionalinis tapatumas, susijęs su modernios nacionalinės valstybės samprata, kur viską, net ir kultūrą, kalbą, kontroliuoja valstybės valdantysis aparatas. Abu šie tapatumai egzistuoja toje pačioje teritorijoje, t. y. valstybėje, ir papildo vienas kitą.
3. Neopagonys ir skustagalviai kurdami subkultūrinį tapatumą naudoja etninio / tautinio tapatumo elementus, kuriuos integruoja į aprangą, muziką bei pasaulėžiūrą.
4. Skustagalvių subkultūrinis tapatumas susijęs su

tautinio tapatumo elementais, kurių yra aprangoje, muzikoje, naudojamoje simbolikoje (vėliavos, plakatai), kasdienėje subkultūrinėje veikloje bei jų propaguojamoje ideologijoje.

5. Neopagonys kurdami subkultūrinį tapatumą naudoja etninio tapatumo elementus, kurie susiję su etnokultūra bei Lietuvoje iki krikščionybės egzistavusiomis pagoniškoms tradicijoms. Lietuvių tautinė savimonė neopagonių subkultūroje atskleidžia per jų požiūrį į etninį Lietuvos paveldą, kurį savo veikloje jie siekia atkurti.

Literatūra

1. Anderson B., 1999, *Įsivaizduojamos bendruomenės*. Vilnius: Baltos lankos.
2. Delis R., 2006, Neopagonybės judėjimas posovietinėje Lietuvoje – alternatyvus lietuviškumas kaip atsakas modernybei? *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*. Nr. 6 (15). P. 187–225.
3. Diktatūros albumai. <http://www.diktatura.com/main/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=2&Itemid=2>. [2010-04-29].
4. Fornas J., 1995, *Cultural Theory and Late Modernity*. London; Thousand Oaks; New Delhi: Sage Pub.
5. Gellner E., 1996, *Tautos ir nacionalizmas*. Vilnius: Pradai.
6. Giddens A., 1990, *The Consequences of Modernity*. Cambridge: Polity Press.
7. Girnius J., 1995, *Raštai*. T. 3. Vilnius: Mintis.
8. Gray A., Campbell J., Erickson M., Hanson S., Wood H., 2007, *CCCS Selected Working Papers*. Vol. 1. Canada by Routledge.
9. Grigas R., 2001, *Tautinė savivoka*. Vilnius: Rosma.
10. Hobsbawm E., 1990, *Nation and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
11. Kundrotas M. O vis dėlto Lietuva – Lietuviams [2010-04-26]. <<http://www.patriotai.lt/straipsnis/o-vis-delta-lietuva-lietuviams>>.
12. Kuzmickas B., 2007, *Tautos tapatumo savimonė: lietuvių savimonės bruožai*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
13. Ramanauskaitė E., 1999a, Slengo kultūra. *Darbai ir dienos*. Nr. 11 (20). P. 227–271.
14. Šerpėtis K., 2009, Užmaršties kultūros patencija versus nacionalinės kultūros atsilį. Kultūrinės atminties kaita ir lokalinė istorija. *Acta humanitarica universitatis saulensis. Mokslo darbai*. T. 9. P. 37–54. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
15. Trinkūnas J., 2000, *Etninio identiteto paieškos Vidurio ir Rytų Europos kraštuose. Europos keliu: Lietuvos socialinis ir kultūrinis savitumas integruojantis į Europos Sąjungą*. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas.
16. Trinkūnas J., 2003, *Lietuvių pasaulėjauta: papročiai, apeigos, ženklai*. Vilnius: Diemedžio leidykla.

MANIFESTATIONS OF LITHUANIAN ETHNIC AND NATIONAL IDENTITIES IN THE SKINHEAD AND NEOPAGAN SUBCULTURES

Rita Radžvilienė

Summary

The aim of this paper is to explore skinheads' and neopagan youth movements in Lithuania which display ethnic identity. Subculture is a group of individuals who have a unique style, dress code, slang, ideology and a distinctive cultural identity. Such groups are formed on the basis of pleasure.

In each country there are several types of identities – ethnic and national. Ethnic identity is related to more archaic ideas of the nation such as origin, language, history and culture, whereas national identity may be associated with the concept of a modern nation where everything, even culture and language, are controlled by the governing body. Both identities exist in the same area, i.e. state, and complement one another. At the end of the 20th century the understanding of the nation as well as national and ethnic identities changed due to various processes of globalisation. Now the choice of identity has become individual. The processes of globalization affect all areas of life, changing the attitude towards the nation and personal identification that is now understood as an option.

Subculture is a global phenomenon because people in different areas cherish the same core values. However, it is possible to identify two subcultures that base their ideology on national identity – neopagans and skinheads. Neopagans base their ideology on ethnic elements, whereas skinheads base their ideas on national identity. In neopagan subculture the elements of ethnic identity may be associated with ethnoculture and the pagan traditions which existed in Lithuania before Christianity. We can identify those elements in their clothing, music and world outlook. In the skinhead subculture the national elements can be found in people's clothing, music, symbolism (flags, banners), everyday life and the ideology they promote.

Keywords: subculture, skinhead, neopagan, ethnic and nation identity.

LIETUVIŲ ETNINIO / TAUTINIO TAPATUMO APRAIŠKOS SKUSTAGALVIŲ IR NEOPAGONIŲ SUBKULTŪROSE

Rita Radžvilienė

Santrauka

Šio darbo tikslas – ištirti šalies neopagonių ir skustagalvių jaunimo subkultūrinius judėjimus, kuriuose pasireiškia etninis tapatumas. Subkultūra – tai grupė individų, turinčių savitą stilių, aprangą, kalbos manieras (slengą), ideologiją bei savitą subkultūrinį identitetą, kurie formuojasi malonumo pagrindu.

Kiekvienoje valstybėje egzistuoja kelių tipų tapatumai – etninis ir tautinis (nacionalinis). Pirmasis daugiau susijęs su archajiškomis tautos idėjomis, t. y. bendra kilme, kalba, istorija, kultūra, antrasis – su modernios nacionalinės valstybės samprata, kur viską, net ir kultūrą, kalbą, kontroliuoja valstybės valdantysis aparatas. Abu šie tapatumai egzistuoja toje pačioje teritorijoje, t. y. valstybėje, ir papildo vienas kitą. XX a. pabaigoje dėl įvairių globalizacijos procesų požiūris į valstybę, o kartu ir į nacionalinį bei etninį tapatumus keičiasi. Tapatybės pasirinkimas tampa kiekvieno individo asmeniniu reikalu. Globalizacijos procesai veikia visas sritis, keičiasi požiūris į valstybę, į asmens tapatumą, kuris suvokiamas ne kaip duotybė, o kaip pasirinkimo galimybė.

Subkultūros yra globalus reiškiny, nes skirtingose teritorijose vadovaujamasi tomis pačiomis pamatinėmis vertybėmis, tačiau galima išskirti dvi subkultūras, kurios savo subkultūrinį kapitalą formuoja remdamosi valstybės tautiniu / nacionaliniu tapatumu. Neopagonys kurdami subkultūrinį tapatumą naudoja etninio tapatumo, o skustagalviai – tautinio tapatumo elementus.

Neopagonių subkultūroje etninio tapatumo elementai susiję su etnokultūra ir Lietuvoje iki krikščionybės egzistavusiomis pagoniškomis tradicijomis. Jie išryškėja šios subkultūros atstovų aprangoje, muzikoje, pasaulėžiūroje. Skustagalvių tautinio tapatumo elementai atsiskleidžia aprangoje, muzikoje, naudojamoje simbolikoje (vėliavos, plakatai), kasdienėje subkultūrinėje veikloje bei jų propaguojamoje ideologijoje.

Prasminiai žodžiai: subkultūra, skustagalviai, neopagonys, etninis / tautinis tapatumas.

Įteikta 2010 06 03